

De Ongelooflijke Thomas

De Ongelooflijke Thomas

John Fosté

Van John Fosté zijn ook verschenen:

Verdriet om de dood van een kind

Morgen springen we

Mijn vriend Benjamin

Schrijver: John Fosté

Coverontwerp: John Fosté

ISBN: 9789465462554

© 2026 John Fosté

*One day we'll be old
And think of all the stories that we could have told
(Asaf Avidan)*

Proloog

Tien jaar na zijn dood verliep de concessie van Thomas Sanders' graf. Zijn aanwezigheid op deze planeet liep ten einde. De onverbiddelijke wetten van de natuur traden in werking: *ashes to ashes, dust to dust*.

Ik stapte uit de bus die mij naar dit stille kerkhof bracht. Op latere leeftijd was Thomas een vriend geworden. Zijn overlijden hakte er stevig in. Vandaag moest ik hier zijn. Nergens anders. Ik zal hem nooit vergeten. Zijn levensverhaal verdient het om verteld te worden. En dat is precies wat ik hier ga doen.

Het stof van de weg kleefde aan mijn schoenen. Herinneringen hingen als een sluier om me heen. De brandende zomerzon verwarmde de gouden en zilveren namen en kruisen op de blauwe hardsteen van de kerkhofmuur.

Aan de overkant kochten drie vrouwen met donkere brillen bloemen, hun gezichten onleesbaar. Bij het hek zaten twee dakloze mannen met een hond, hun handen zwart, hun ogen moe van lange nachten. Ik gaf hen het wisselgeld uit mijn zak.

Op het kerkhof betrad je een andere wereld. Rust en kalmte overheersten. Onder een afdakje zat een oude man in een versleten uniform in de schaduw een boekje te lezen.

'Mijnheer, weet u misschien waar ik het graf van Thomas Sanders kan vinden?' vroeg ik, ongemakkelijk in de hitte. Ik begon net te twijfelen of hij mij had gehoord toen hij opkeek naar de azuurblauwe lucht, alsof hij de naam Sanders probeerde op te roepen uit het verleden.

Een stilte hing tussen ons, slechts doorbroken door het knarsen van mijn schoenen op het grind. Zijn ogen vernauwden zich terwijl hij in zijn gedachten leek te graven.

‘Thomas Sanders,’ herhaalde hij zacht. Langzaam gleed er een glimlach over zijn verweerde gezicht, alsof hij een oude vriend weer ontmoette.

‘Thomas Sanders? Die man ken ik! Wat een avonturier. Jaren geleden sprak ik hem hier. Wat een verhalen! Ik hing een uur aan zijn lippen. Rij dertien, plaats zeven,’ zei hij.

Ik kon mijn oren niet geloven. Zo gedetailleerd kon hij dat toch niet van iedereen weten?

‘Hij vertelde inderdaad graag, en ik luisterde graag. Een prachtige combinatie,’ zei ik.

‘Ik weet ze allemaal liggen,’ antwoordde hij. ‘Elke ochtend, voor ik de poort open, controleer ik alle graven. En ’s avonds, voor ik afsluit, doe ik mijn ronde nog een keer.’

Seconden later was hij alweer in zijn boekje verdiept en leek hij mijn aanwezigheid vergeten. Ik legde mijn laatste wisselgeld in de geblutste grijze asbak op het lage bijzettafeltje naast hem. Zelfs op deze verlaten plek vond hij rust in zijn plicht.

Enkele dagen geleden had ik een brief van de gemeente ontvangen. Vijf regels, koud en zakelijk. De concessie van een graf was verlopen. Een datum en een uur, meer niet. Het was alsof Thomas alweer vergeten was. Bijna had ik de brief diagonaal gelezen en weggegooid.

Ik volgde een pad van afgesleten kasseitjes. Elke stap wekte een echo uit het verleden. Namen flitsten voorbij als gefluisterde herinneringen. Maar Thomas... hij was anders, geen alledaags verhaal. Een rilling trok langs mijn ruggengraat, de geur van bloemen vermengd met die van steen en tijd.

Voor me rezen drie bakstenen gebouwen op, streng en donker, hun daken wakend boven rijen namen. Ze deden me denken aan appartementsblokken. De doodskisten moesten ongetwijfeld met een kraan in de nissen van negentig bij negentig centimeter worden geschoven. Elk vierkant afgesloten met blauwe hardsteen, met

daarop in gouden of zilveren letters de naam van de overledene, zijn geboorte- en sterftedatum en een volgnummer.

Mijn hartslag versnelde. Rij dertien bevond zich in het middelste gebouw; plaats zeven was niet moeilijk te vinden. Het zweet stroomde van mijn voorhoofd. Het uur van de waarheid naderde, maar er was geen mens te bespeuren. Even dacht ik dat ik mij van datum of uur had vergist, maar de brief in mijn achterzak bevestigde dat ik juist zat. Ook van gemeentearbeiders geen spoor. Er zat niets anders op dan te wachten. In de schaduw van het gebouw, met een flesje water aan mijn lippen, keek ik omhoog naar plaats zeven.

Thomas Sanders, 7 maart 1930 – 22 november 2014.

In de verte klonk het gebrom van een voertuig. Een heftruck op rupsbanden. Het geluid van knarsend metaal en een ronkende motor vulde de stille lucht. De chauffeur droeg een blauwe salopette. Naast hem liep een man in een strak zwart pak, alsof hij de warmte trotseerde vanuit een ander seizoen. Hij vervulde zijn rol met uiterste precisie, elke beweging bijna ceremonieel.

De chauffeur was een stille arbeider, gewend aan dit soort laatste ontmoetingen. Ik wist niet dat een begrafenisondernemer aanwezig moest zijn bij het leegmaken van een gehuurde grafkelder, of misschien was het een ambtenaar. Er werd amper een woord gesproken.

De bestuurder stopte ter hoogte van de acht nummers zeven boven elkaar en knikte naar de man in het zwart. Die haalde een document uit zijn binnenzak en knikte langzaam.

‘Thomas Sanders, rij dertien, plaats zeven,’ zei hij.

De werkmans hand steeg langzaam op tot bij de dertiende rij. Met bedachtzame handen maakte hij de steen los alsof hij een verzegelde deur opende. Het metaal kreunde onder het gewicht. In stilte daalde hij weer af, de blauwe hardsteen in zijn armen als iets kostbaars. Hij legde hem neer op het gras, de vergulde letters naar

boven. Daarna kroop hij terug op zijn zitje, bracht de vorken omhoog en reed een stukje vooruit.

Mijn adem stakte toen hij de zware kist tevoorschijn haalde. Welke geheimen rustten hier, achter die blauwe hardsteen? De houten kist verscheen langzaam, alsof hij zich met tegenzin liet blootstellen. De man in het zwarte pak stond recht, zijn blik strak op de kist gericht. Iets in zijn houding voelde bijna ritueel aan, alsof hij niet zomaar een klus uitvoerde.

De zware houten kist glinsterde even in het licht, het hout droog en verveerd. Dit was niet zomaar een kist. Dit was een poort naar een verhaal dat nog verteld moest worden.

Eindelijk keek de man in het pak mij aan, zijn ogen verveeld en leeg. Met een diepe zucht haalde hij zijn schouders op. Een golf van eenzaamheid overspoelde me toen ik besepte dat ik hier alleen was. Hoe kon het dat niemand anders het de moeite waard vond om definitief afscheid te nemen van Thomas? De gedachte maakte me melancholisch en vulde mijn hart met leegte. Hoe snel konden mensen vergeten?

‘Waar zijn de anderen?’ vroeg hij, terwijl hij vaag in het rond gebaarde.

Demonstratief keek ik om me heen. ‘Er zijn geen anderen.’

‘Geen familie, geen vrienden?’ hield hij aan.

‘Nee,’ zei ik. ‘Ik heb een brief van de gemeente ontvangen, maar ik weet niet wie er nog verwittigd is.’

Hij trok een wenkbrauw op. ‘Ik heb gehoord dat Thomas Sanders vroeger een bekende man was. Hoe dan ook, de concessie is verlopen en we moeten plaatsmaken voor anderen.’

‘Ik vind het ook vreemd dat ik hier moederziel alleen sta. Vroeger had hij veel vrienden. Veel mensen kenden hem, wisten wie hij was en wat hij had gerealiseerd.’

‘De doden hebben geen vrienden,’ zei hij met een schouderophalen.

Zijn woorden sneden door me heen, maar ik hield mijn gezicht in de plooi.

Ondertussen was de stoffige kist naar beneden gehaald, de planken hier en daar aangevreten door ongedierte.

‘Hoe moet het nu verder?’ vroeg ik met een brok in mijn keel. ‘Wat gebeurt er met het stoffelijk overschot van Thomas?’

‘Hij gaat met kist en al de verbrandingsoven in,’ antwoordde hij kil. ‘Bij temperaturen boven de duizend graden blijft er weinig over. Alleen beenderen. De rest gaat in rook op.’

‘En dan?’

‘Als niemand van de familie de resten opeist, wordt de as uitgestrooid op een grasveld achteraan het kerkhof. Daar komt zelden iemand.’

‘We gaan,’ zei de man in het zwarte pak tegen de arbeider op de vorklift.

Zacht tuffend reed hij weg met de kist op de vorken. Zelfs de zachte wind voelde als een ademstoot uit een oven. Mijn hemd plakte aan mijn rug; donkere kringen vormden zich onder mijn oksels.

In doodse stilte volgde ik de twee anderen. Een piepkleine begrafenisstoet, die naam niet waardig. Voetje voor voetje arriveerden we enkele minuten later bij een laag gebouw met een metershoge schoorsteenpijp. Het crematorium, vermoedde ik.

‘Kunt u helpen om de kist naar binnen te dragen?’ vroeg de arbeider.

De man in het pak hield zich afzijdig, zijn grijze handschoenen onberispelijk schoon. Zijn onverschilligheid stoorde me. Een beetje medeleven zou zijn professionaliteit geen kwaad doen.

Op weg naar het crematorium kwamen herinneringen aan Thomas bovendrijven. De kist woog minder dan ik had verwacht. Terwijl we haar naar binnen droegen, stapte een tweede arbeider op ons af. ‘Alles ok?’ vroeg hij aan zijn collega. Ze leken wel broers in hetzelfde uniform met lila T-shirt. Veel meer dan een knikje volgde er niet.

De man drukte op een groene toets. De schuifdeur van de oven ging met een licht geknars omhoog. We schoven de kist met Thomas naar binnen. Toen de oven zich sloot, trok mijn maag zich

samen; een beklemmende druk vulde mijn borst. Dit was het einde van Thomas.

‘Klaar?’ vroeg de tweede man richting de man in het pak.

Zijn knikje was amper waarneembaar. De werkmans drukte op de onderste rode knop en meteen klonk het gebrul van de vlammen die oplaaiden. Daar verdween Thomas, voorgoed verloren aan het vuur, dacht ik.

We draaiden ons om en verlieten netjes op een rij het gebouw. Buiten staken zowel de twee werkmannen als de man in het zwart een sigaret op. De bestuurder van de vorklift hield er mij één voor.

‘Ik heb met mijn jongste zoon een contract afgesloten waarin ik heb beloofd nooit meer te roken,’ zei ik. ‘Ik doe er beter aan mij daaraan te houden. Hij zou erg boos worden als ik mijn belofte verbreek.’

De man glimlachte en schudde zijn hoofd. In stilte rookten ze hun sigaret.

Toen de peuken waren uitgedoofd, vroeg de man in het zwart: ‘U hebt mijnheer Sanders goed gekend?’

Ik knikte. ‘Ik leerde hem kennen in ‘99. We ontmoetten elkaar op een bankje in een park. Eerst kwamen we elkaar toevallig tegen, later spraken we af. De verhalen over zijn leven waren het onthouden waard: gevaar, avontuur, verlies. Ik zwom naast hem. Ik reed mee in het zadel. Ze mochten niet in lucht opgaan. Ik vroeg hem of ik ze mocht opschrijven. Hij stemde toe, maar met een voorwaarde: publiceer ze pas tien jaar na mijn dood.’

Ik haalde diep adem. ‘Ik nam zijn woorden op en schreef ze daarna uit. En binnenkort breng ik zijn stem opnieuw tot leven. Uit de opnames die hij mij toevertrouwde.’

‘Ik neem mijn woorden terug,’ zei hij. ‘Doden hebben wel vrienden. U bent het bewijs.’

Met een ferme handdruk namen we afscheid. Ook de twee helpers kwamen mij met een ernstig gezicht een hand geven.

Net toen ik me wilde omdraaien, hield de man in het zwart me nog even tegen.

‘Als u zijn levensverhaal ooit opschrijft,’ zei hij, ‘zou ik het graag lezen. U hebt me nieuwsgierig gemaakt.’
Hij overhandigde me zijn visitekaartje. Ferdinand Boogaerts, begrafenisondernemer.

***

Thomas Sanders speelde in de voortuin van hun koloniale huis in Elisabethville, het huidige Lubumbashi, toen hij verderop iemand hoorde schreeuwen. Zijn hond, die achter een oranje balletje rende, bevroor plots in zijn beweging. Met de staart tussen de benen en angst in zijn donkere ogen keek hij Thomas trillend aan.

‘Wat is er?’ vroeg Thomas terwijl hij hem probeerde te aaien. De hond was duidelijk bang, maar Thomas begreep niet waarom. De kreet die ze hadden gehoord klonk ernstig, maar op zijn zes jaar had Thomas nog niet geleerd om bang te zijn.

Schoten klonken als donderslagen in de stille namiddag. Thomas’ hart sloeg op hol. De schreeuwen werden luider, rauwer. De hond schoot in paniek weg, richting de katoenplantage, en Thomas rende erachteraan.

‘Mbwa! Mbwa! Kurudi!’ (Kom terug!) riep hij. De doodsbanige hond verdween tussen de katoenplanten en kwam niet terug.

De regen van de vorige nacht had de grond veranderd in een modderige zee van rode aarde. Thomas’ hart brak toen hij zijn hond niet meer zag of hoorde. Tranen prikten achter zijn ogen. Hij moest terug. De geur van natte aarde en katoen vulde zijn neus, terwijl de schreeuwen en schoten hem doof maakten voor alles om hem heen. Ook de arbeiders waren verdwenen. Zijn vader zou razend zijn.

‘Thomas!’ klonk het plots, scherp en paniekerig. Zijn acht jaar oudere zus Marie en een keukenhulp stonden onder de luifel van het huis hevig te zwaaien.

‘Thomas! Kom snel!’ schreeuwde zijn zus.

‘Mbwa is weg!’ riep Thomas terug, wijzend naar de plantage.

Marie rende naar hem toe, tilde hem op en stormde terug naar het huis. Ze hijgde zwaar en prevelde voortdurend: ‘Mon Dieu, Mon Dieu...’

Hun moeder verscheen op de galerij. ‘Snel naar de zolder!’ riep ze, terwijl ze Thomas een duw gaf richting de trap. Lulu, de vaste kokkin, nam hem over en droeg hem naar boven. Haar stevige greep gaf Thomas een vreemd soort troost, ondanks de paniek in haar ogen.

Het valluik naar de zolder stond al open. De harmonicatrap wiebelde alsof hij elk moment kon instorten. Beneden werd de voordeur vergrendeld met een zware ijzeren schuif.

‘Wat gebeurt er, Lulu?’ vroeg Thomas, zijn stem trillend. ‘Waar is papa?’

Ze drukte hem steviger tegen haar borst. ‘Kuwa kimya, Thomas,’ (stil zijn) fluisterde ze.

Op zolder zaten de andere personeelsleden al op hun hurken. Niemand durfde bewegen. Eén kleine kaars brandde in het midden van de ruimte en wierp grillige schaduwen op de angstige gezichten. In de hoeken was het pikdonker.

Lulu zette Thomas op een krukje en daalde de trap weer af. ‘Ne bouge pas,’ zei ze. Beneden hoorde hij haar schreeuwen, haar diepe stem dreunend door het huis.

Even later verscheen Marie’s hoofd boven het trapgat. Ze huilde, tranen stroomden over haar wangen. Ze trok Thomas in een benauwde omhelzing; haar knokige ribben drukten pijnlijk tegen zijn oren, zo anders dan Lulu’s zachte omarming.

Hun moeder trok de metalen trap omhoog en sloot het luik. Het was hun enige bescherming tegen de chaos beneden. De scheidingslijn tussen veiligheid en gevaar, tussen leven en dood, was flinterdun.

Lulu stond met een groot keukenmes in haar handen — het mes waarmee ze normaal groenten sneed. Thomas voelde een bonkende pijn in zijn borst, maar wist niet waarom.

‘Alles ok?’ vroeg zijn moeder. Thomas knikte en vertelde dat de hond was weggelopen, maar ze hoorde hem niet echt. Haar aandacht was volledig gericht op de geluiden beneden.

Een dienstmeisje barstte in hysterisch gejammer uit.

‘Nyamaza,’ siste Lulu. (Kop dicht.) ‘Usipoacha watatuu wote.’ (Als je niet ophoudt, vermoorden ze ons allemaal.)

Marie stopte met huilen. Met haar betraande gezicht en trillende lippen leek ze ineens zo klein. Thomas’ hart klopte in zijn keel. Waarom gebeurde dit? Waar was papa?

Zijn moeder keek hem streng aan. ‘Papa komt straks wel. Tot dan moet je flink en stil zijn, kueleweka?’ (Begrepen?)

Thomas schoof dichter naar Marie, legde zijn hand op haar schouder. ‘Usiogoje,’ fluisterde hij. (Niet bang zijn.)

Heel even brak er een lachje door. ‘Mijn stoere ridder,’ zei ze, en streek vluchtig door zijn haar.

Beneden klonk het opgewonden rumoer van mannen die het huis waren binnengedrongen. Kastdeuren sloegen open en dicht, laden werden op de grond gegooid. In de keuken leek de volledige huisraad vernield te worden. Onder luid gelach en geroep vlogen glazen en borden tegen de muren. Het klonk als vuurwerk, maar dan zonder het feest.

Thomas voelde de korte, onregelmatige ademhaling van zijn moeder in zijn nek. Een dienstmeisje gilte: ‘Ik wil niet sterven!’ Lulu sloeg haar met vlakke hand op het achterhoofd. Het meisje kromp ineen, maar zweeg.

Toen ze voetstappen op de trap hoorden, blies Lulu de kaars uit. Het donker maakte alles nog angstaanjagender.

‘Ik zie niets,’ fluisterde Thomas. Hij zag geen hand voor ogen. Het enige wat hij hoorde was de jachtige ademhaling van de mensen om hem heen. Iemand — waarschijnlijk Marie — legde een hand over zijn mond.

Onder het valluik klonken mannenstemmen. Gelach. Gejaagde woorden. Krak. Het hout bewoog onder hun gewicht. Een stap. Nog één. Ze waren dichtbij. Te dichtbij.

‘Het kan niet anders of ze verschuilen zich boven op zolder,’ zei een van de belagers. ‘Tutajua hivi punde,’ (daar komen we snel genoeg achter) antwoordde een ander. In zijn stem klonk een opgewonden glimlach.

De mannen spraken Swahili, hun woorden als een giftige stroom die door de lucht sneed. Thomas verstond elk woord. Even viel er een stilte, alsof ze hun volgende zet overwogen. Toen volgde het eerste bonzen: zacht, aftastend. Een beest dat aan zijn prooi snuffelt. Al snel werden de slagen harder. Binnen enkele tellen braken de eerste lichtstralen door de barsten in het hout. Het gebrul

van de indringers zwol aan, als een naderende storm die alles op zijn pad zou verwoesten. Iedereen op zolder hield zijn adem in. Je kon een muis horen lopen.

Toen ze helemaal door het luik heen zaten, trokken ze het open en lieten de ladder zakken. Lulu ging rechtop staan, het keukenmes in haar hand. Haar blik flitste van links naar rechts, vastberaden, klaar om te vechten voor haar leven en dat van de anderen. Zij was de enige die stond. De rest kroop zo ver mogelijk naar de hoeken van de zolder, hopen onzichtbaar te blijven.

Thomas zat nog steeds op zijn krukje. Marie hield zijn hand vast. Zweet liep over zijn rug. Angst had zich als een ijskoude greep om zijn borst gesloten. Het jongste dienstmeisje was flauwgevallen en lag half op de schoot van de vrouw naast haar. Hij wilde wegrekken, schreeuwen, iets doen, maar zijn benen voelden als lood.

Het hoofd van de eerste man verscheen in het trapgat. Lulu zwaaide met het mes, maar hij deinsde net op tijd achteruit. Zijn ogen vernauwden zich. Met een kalmte die Thomas verstijfde van angst, hief hij zijn revolver. Het schot klonk als een klap in de nacht.

Lulu hapte naar adem. Haar borstkas schokte. Haar lippen vormden een woord—misschien een naam, misschien een smeekbede—maar het geluid bereikte Thomas niet. Haar ogen sperden zich open, haar knokkels bleven om het mes geklemd. Ze wankelde, botste tegen een balk en zakte ineen. De geur van buskruit mengde zich met het bloed dat uit haar zij sijpelde.

‘Lulu!’ gilte zijn moeder. Ze probeerde haar op te vangen, maar de schutter sloeg haar met de kolf van zijn pistool hard op het hoofd. Ze zakte neer naast Lulu.

Thomas wilde opspringen, maar Marie drukte hem met beide handen terug op zijn plaats. Haar vingers trilden, maar haar greep was ijzersterk.

De man die Lulu had neergeschoten was de eerste van zeven die de zolder opstormden. Met een moordzuchtige glimlach keek hij neer op zijn slachtoffer en schoof haar met zijn voet opzij. Hij wierp

zich op als leider. Hij gebaarde naar een van de mannen achter hem dat hij de kaars opnieuw moest aansteken.

‘Wasichana wadogo wanne,’ lachte hij zijn parelwitte tanden bloot (vier jonge grietjes). ‘Huyo bwana mdogo inabidi aende,’ voegde hij eraan toe toen hij Thomas zag zitten (die jonge heer moet weg).

‘Laat ons met rust!’ schreeuwde Marie, haar stem trillend van angst en woede. Het enige effect was dat de leider naar haar wees. ‘Deze is voor mij.’

Het meisje dat net was flauwgevallen, knipperde met haar ogen en ving de woorden op. Een seconde lang leek ze bevroren, alsof haar geest weigerde te begrijpen wat haar oren hadden gehoord. Toen, met een rauwe gil, probeerde ze naar de trap te rennen. Ze haalde het niet.

Een hand greep haar bij het haar en trok haar hoofd brutaal achterover. Stof scheurde. Haar borst werd ontbloot. Stemmen lachten. Thomas zag haar worstelen, hoorde haar schreeuwen. Een geluid dat door merg en been ging. Zijn maag draaide om. Hij moest iets doen. Iets. Maar zijn benen weigerden.

De man die haar vasthield, was niet van plan haar los te laten. Terwijl hij aan de koord van zijn broek trok, greep een andere man Thomas bij de arm en sleurde hem naar de trap. Thomas keek nog één keer om. Marie, halfnaakt, probeerde tot bij hem te komen, maar werd tegengehouden. Ook de andere meisjes werden gegrepen. Hij herkende de verwilderde schreeuw van zijn zus. De mannen waren door het dolle heen.

Op korte tijd, en voor het eerst in zijn leven, leerde Thomas wat angst en haat met een mens konden doen. Hij kon die emoties nog niet benoemen, maar ze zouden hem nooit meer verlaten.

Net toen hij de trap werd afgeduwd, hoorde hij iets vallen op de houten vloer. Het mes van de man die Marie belaagde was uit zijn hand geglipt. Thomas voelde de vloer trillen onder zijn blote voeten. Zijn hoofd stond op ontploffen. Zijn hand handelde sneller dan zijn gedachten.

Hij zag het mes liggen. Een zwarte, glinsterende vorm tegen de planken. Zijn vingers vonden het heft nog voor zijn ogen het

hadden herkend. Het voelde zwaar. Te zwaar. Maar hij klemde zijn hand eromheen, zijn knokkels wit. Hij sloeg toe.

De man draaide zich bliksemsnel om en greep Thomas' pols. Het lemmet schampte langs zijn arm en sneed diep in zijn huid. Bloed spatte op de vloer. Voor Thomas opnieuw kon uithalen, sloeg iemand het mes uit zijn hand.

Marie greep zijn bloedende arm en klemde haar benen rond die van haar aanvaller. 'Lopen, Thomas! Je moet hier weg!'

Het gat. Zijn enige uitweg. Handen graaiden naar hem. Hij zette zich af—niet nadenken, springen. De val duurde een fractie van een seconde. Zijn voeten raakten de vloer, hij boog door zijn knieën, ving zichzelf op. Toen rende hij.

'Zoek papa!' riep Marie. 'Ik hou van je,' fluisterde ze, bijna onhoorbaar. 'Loop!'

Thomas stormde de trap af en sprintte naar buiten. Het felle licht sneed in zijn ogen. Hij beseftte dat zijn leven in gevaar was. De hitte sloeg als een hamer op hem in. De lucht voelde zwaar, alsof ze hem tegenhield. Hij rende door de modderige rode aarde, vastbesloten zijn vader te vinden. En misschien, heel misschien, zijn hond.

'Thomas! Thomas!' schreeuwde zijn vader.

Hij herkende de stem meteen en liep nog sneller. Zonder te stoppen sprong hij in de open armen van zijn vader en begon ongecontroleerd te huilen.

'Asante mungu wangu,' (dank u, mijn God) zei zijn vader, met opgeheven blik.

'Papa, ze hebben Lulu vermoord!' snikte Thomas. 'En mama en Marie... zorg dat ze mij niet te pakken krijgen!'

Zijn vader tilde zijn gezicht op en keek hem diep in de ogen. 'Ik ben hier nu, jongen. Niemand zal je nog iets aandoen.'

Thomas knikte, maar de tranen bleven komen.

'Straks komt alles goed,' fluisterde zijn vader terwijl hij over zijn rug wreef. 'Strijders of niet, ik laat ze niet met mijn gezin weggkomen.'

'Ze hebben Lulu doodgeschoten en mama neergeslagen en Marie probeerde hen tegen te houden maar ze was bijna helemaal bloot,' zei Thomas, buiten zinnen.

Willy Sanders draaide zich om naar de mannen die hem vergezelden. ‘Strijden uw mannen tegen vrouwen en kinderen?’ riep hij.

‘Mijn mannen zijn vrijheidsstrijders,’ antwoordde de leider, uiterlijk onbewogen.

Willy kneep zijn handen tot vuisten. Zijn ademhaling zwaar en traag, alsof hij zichzelf met moeite in bedwang hield.

‘Vrijheidsstrijders? Noem je dit vrijheid?’ Zijn stem was laag, dreigend, elk woord als een mes.

De leider keek hem aan, maar iets in zijn kaak verstrakte. Heel even. Onzekerheid.

‘Ze hebben zich laten meeslepen,’ zei hij uiteindelijk. ‘Als ze zich misdragen hebben, worden ze gestraft.’

Willy zette een stap dichterbij, zijn gezicht op enkele centimeters van het zijne. ‘Dan raad ik je aan dat snel te doen,’ zei hij. Zijn stem was kalm. Onverzettelijk. ‘Voor ik het zelf doe.’

***

De uitzinnige mannen die Thomas achterna zaten, verstijfden toen hun leider opdook. De bravoure gleed van hen af als stof in de wind. Ze keken elkaar aan als betrapte hyena’s. Hun praatjes waren op slag verdwenen.

‘Waar hebben ze zich verstopt?’ vroeg vader, nog steeds met Thomas in zijn armen.

‘Op zolder,’ zei Thomas met trillende stem.

‘Blijf hier. Ik ga kijken,’ zei vader, streng maar bezorgd. Met twee treden tegelijk stormde hij de trap op. Elke trede klonk als donder.

Thomas knikte, maar volgde hem toch op enige afstand. Zijn ademhaling was gejaagd; angst knaagde aan zijn ingewanden. De stilte in het huis hing als lood in de lucht. De openstaande zoldertrap leek een donkere mond die hem uitdaagde. Hij zette een stap dichterbij. De ravage was onvoorstelbaar.

Thomas stak zijn hoofd boven de vloer en zag zijn vader knielen bij zijn vrouw. Hij nam haar bebloede hoofd in zijn handen. Tranen

rolden stil langs zijn wangen. Zijn vingers beefden toen hij haar gezicht aanraakte.

‘Mijn God...’ fluisterde hij. Zijn stem brak. De wereld leek weg te vallen, alleen hij en haar stille aanwezigheid bleven over.

Thomas’ blik gleed naar zijn zus. Zijn hart sloeg over.

‘Papa is hier!’ riep hij, zijn stem hoog van paniek. Maar ze reageerde niet.

‘Zus? Hoor je me?’

Zijn woorden stierven weg in de verstikkende stilte. Een koude rilling trok langs zijn ruggengraat. Iets klopte niet. Pas toen hij echt keek, zag hij het: haar houding, onnatuurlijk, verwrongen, alsof ze gevallen was en nooit meer zou opstaan. Dit kon niet. Dit mocht niet. Paniek en ongeloof knepen zijn keel dicht. Mama, zijn zus, Lulu, de dienstmeisjes. Allemaal stil. Voor altijd stil.

De realiteit sloeg in als een mokerslag. Een golf van onmacht en woede raasde door hem heen, tot zijn vader zich omdraaide, hem opnieuw in zijn armen sloot en samen met hem de trap afdaalde.

Buiten keek Thomas om naar hun huis — ooit een veilige haven, nu een graf. De gebroken ramen, de bloedvlekken op de muren, de schaduwen van iets onuitspreekbaars.

Voor het huis stonden minstens honderd zwijgende mannen. Een groep van zeven stond apart, met hun rug tegen de witgekalkte zijmuur. Hun leider zat onder de luifel in een rieten schommelstoel. Zonder zijn stem te verheffen sprak hij zijn mannen toe. Zijn ogen flitsten van woede en teleurstelling.

‘Jullie hebben mijn vertrouwen. Wij strijden voor de vrijheid van ons volk, niet voor bloedvergieten om het bloedvergieten. Wat hier is gebeurd, besmeurt onze zaak. Dit is laf. Dit is verraad. Deze familie heeft ons altijd goed behandeld. Hier wordt niemand uitgebuit. Wat vandaag is gebeurd, tart alle verbeelding. Kijk goed toe hoe de daders worden gestraft. Mungu ni shahidi wangu.’ (God is mijn getuige.)

Hij deed teken. Een volgeling overhandigde hem een machinegeweer. Hij bood het aan de vader van Thomas aan, maar die schudde zijn hoofd. Heel even voelde hij de verleiding — de

kille kracht van het wapen, de schok van de trekker — maar een grens was een grens.

‘Nee. Niet zo. Hoe groot mijn verdriet ook is, dit is niet de manier. Ik wil geen bloed aan mijn handen. Ze moeten gearresteerd worden en voor de rechter gebracht.’

De leider knikte, draaide zich om en liep naar de zeven mannen. Zijn gezicht was onbewogen toen hij het wapen ophief, maar in zijn houding zat een fractie van aarzeling. Hij wist hoe dun de lijn was tussen gerechtigheid en wraak. Hun eer stond op het spel. Hun strijd werd door dit bloed besmeurd. De lucht leek te exploderen.

Thomas drukte zijn gezicht diep in de hals van zijn vader. In zijn jonge oren klonk het als één langgerekte keten van donderslagen. Hij begreep niet wat er gebeurde. De lichamen vielen om als zijn groene soldaatjes — maar dit was geen spel. Niemand zou ze weer rechtop zetten. Geen tweede kans. Het bloed bleef liggen. Echt bloed. De realiteit drong langzaam door.

Met trillende handen nam zijn vader hem opnieuw in zijn armen. ‘Het is voorbij, Thomas.’

‘Komen mama en zusje nu terug?’ fluisterde Thomas. Zijn stem was klein. Hij had geen idee hoe de dood werkte. Dood was toch maar even? Als slapen?

De vraag overrompelde Willy. ‘Jammer genoeg werkt het zo niet,’ zei hij met een brok in zijn keel.

De geur van bloed en angst hing zwaar in de lucht. Ondanks de hitte van de Afrikaanse zon liepen de rillingen over hun ruggen.

In de armen van zijn vader voelde Thomas zich weer een peuter. Kleine Toemmy, zoals mama hem noemde. Maar die stem zou hij nooit meer horen. Nooit meer.

Zijn vader had het gebruik van ‘Toemmy’ altijd afgekeurd. ‘We hebben hem een mooie naam gegeven,’ zei hij dan. Maar zijn moeder bleef het gebruiken, tot zijn ergernis.

Dit moment kerfde zich in Thomas’ ziel als een wonde die nooit meer zou genezen: de geur van bloed, de stilte na het geweld, de armen van zijn vader.

Terwijl hij Thomas vasthield, dacht Willy aan zijn eigen jeugd. Hoe anders was die geweest. Hoe ver was hij van dat leven afgedreven? Wie hield hem vast? Wie was Willy Sanders?

Om dat te begrijpen, moeten we terug in de tijd. Terug naar het begin — Brussel, 1894.

Willy Sanders werd in 1894 geboren in Oudergem, met een West-Vlaamse vader uit een varkensboerengeslacht dat was geëvolueerd naar de vleeshandel, en een Franstalige Brusselse moeder uit de Marollen.

Thomas had mij ooit een zwart-witfoto getoond van zijn grootouders. Hij was fier op hen, fier op zijn afkomst. Zijn oma zat naast haar man op een bankje aan een kronkelende rivier. Zijn grootvader: groot en stevig, als uit steen gehouwen, met een ernstige blik. Zijn grootmoeder: klein, fijn, donkerder van huid, met ravenzwart opgestoken haar en de ogen van een dromer.

Willy erfde de donkere huid van zijn moeder en de ernst van zijn vader. Hij sprak altijd liefdevol over hen. Met trots vertelde hij dat zijn moeder uit een oud Pruisisch geslacht kwam; haar grootvader had nog gevochten in de Pruisisch-Oostenrijkse oorlog van 1866.

Willy was genoemd naar zijn grootvader Wilhelm, die hem leerde lezen en schrijven nog voor hij naar school ging. Na één maand mocht hij al doorschuiven naar een hogere klas. Grootvader Wilhelm had politieke connecties en zorgde ervoor dat Willy naar het prestigieuze Jezuïetencollege Sint-Jan Berchmans kon.

Een strenge, maar rechtvaardige wereld waarin Willy opgroeide. Een wereld die in niets leek op de chaos die zijn zoon Thomas op zesjarige leeftijd moest doorstaan.

Hun levens liepen ver uiteen. Willy groeide op in discipline en orde. Thomas in geweld en verlies.

Zoals Robert Frost schreef: *Twee wegen scheidde zich in een bos... en Thomas koos — zij het niet uit vrije wil — de weg die minder bewandeld werd. En dat maakte alle verschil.*

Willy bleek een uitstekende leerling. Daarna volgde de universiteit. Op aanraden van opa Wilhelm — die genoeg had van de katholieken — werd het de vrijzinnige Université Libre de

Bruxelles. Via zijn moeder had Willy het Frans met de paplepel meegekregen, en zijn opa voedde zijn talenknobbel met stripverhalen en tijdschriften die al snel plaatsmaakten voor de Franse literatuur van *Honoré de Balzac*, *Alexandre Dumas* en *Victor Hugo*. Willy werd een verwoed lezer.

Als het van hem had afgehangen, had hij Letteren en Wijsbegeerte gestudeerd. Maar onder invloed van zijn opa werd het Sociale en Politieke Wetenschappen.

Vader Sanders had een imposante lichaamsbouw, maar geen sterke persoonlijkheid. Thuis zwaaide moeder de plak. Ze werd op handen gedragen door grootvader Wilhelm. Het gerucht ging dat hij heimelijk verliefd was op zijn vurige schoondochter. Samen beslisten ze wat het beste was voor Willy — en lieten hem geloven dat hij zelf mocht kiezen, terwijl de keuze al lang vastlag.

Meteen na zijn universitaire studies in 1916 trad Willy Sanders in dienst bij de Generale Maatschappij, waar hij het kaderpersoneel ondersteunde onder leiding van ingenieur Jean Baptiste Jadot — de man naar wie de stad Jadotville (het huidige Likasi) in Belgisch-Congo werd vernoemd. De Generale had een stevige greep op de koloniale economie, onder meer via dochteronderneming Union Minière du Haut-Katanga (UMHK).

Toen Jadot een vertrouwenspersoon zocht voor strategische projecten in Elisabethville, viel zijn keuze op de jonge, onervaren maar uitzonderlijk intelligente en loyale Willy Sanders. In 1919, vijftientig jaar oud, vertrok Willy naar Afrika voor het grootste avontuur van zijn leven.

Zijn hart sloeg sneller toen hij zijn moeder over zijn vertrek vertelde — een mengeling van opwinding en angst. Hij was klaar voor het onbekende, maar wist dat hij zijn familie zou missen. Zijn moeder, die bloembollen plantte in de tuin, keek op en glimlachte. Ze reageerde enthousiast; zij had zelf altijd gedroomd van verre reizen, al was die droom nooit werkelijkheid geworden.

‘Opa zou bijzonder trots op je geweest zijn,’ zei ze warm. Grootvader Wilhelm was een maand na Willy’s indiensttreding overleden aan een hartaanval.

Zijn vader bleef zoals altijd nuchter. ‘Pas maar op daar in Afrika,’ mompelde hij zonder op te kijken van zijn krant. ‘Vroeg of laat hebben de Congolezen genoeg van de blanken. En geloof maar niet dat de Belgen hun kolonie zomaar afstaan.’

Enkele weken later scheepte Willy in Antwerpen in op het stoomschip *Thysville*, dat hem in twee weken naar Boma bracht, de belangrijkste havenstad van Belgisch-Congo. De dagen aan boord waren lang; de hitte in de kajuit drukkend. Terwijl Europa achter hem verdween, voelde Willy zowel opwinding als een sluimerende onzekerheid.

In Boma vervolgde hij zijn reis per trein, via het netwerk van de Société des Chemins de Fer Vicinaux du Congo. Dagenlang trok hij door savannes en wouden, tot hij uiteindelijk in Elisabethville aankwam, waar de UMHK-fabriek gevestigd was — zijn eindbestemming.

Begin 1921 leerde hij zijn latere vrouw kennen in het *Hôpital des Indigènes* in Elisabethstad, waar hij een gewonde werknemer naartoe bracht. Het ziekenhuis bood vooral basiszorg aan de inheemse bevolking; Europese artsen superviseerden, Congolese assistenten deden het dagelijkse werk. Moderne apparatuur was schaars.

Het eerste wat hem aan haar opviel, was het naamplaatje op haar smetteloze witte uniform: Wilhelmina Emmerich — Mina. Pas daarna drong haar schoonheid tot hem door: een jonge blonde vrouw met een charmant Frans accent, doorspekt met Duitse klanken.

Willy zat op de rand van het bed van de gewonde man, die zijn arm had gebroken en zijn duim had verbrijzeld.

‘Morgen kan ik vast terug aan het werk,’ zei de man onzeker. ‘Geen sprake van,’ antwoordde Willy. ‘Dat is onmogelijk met jouw kwetsuren.’ ‘Maar mijn familie... geen eten,’ fluisterde hij. ‘Komt goed,’ zei Willy. ‘Ik laat je niet in de steek.’

Mina keek toe door de glazen venstertjes van de deur. Haar ogen twinkelden; haar hart maakte een sprongetje. Zijn zorgzaamheid raakte haar.

‘Inderdaad, een mooie man,’ fluisterde collega Cathérine. Mina grinnikte. ‘Met een mooie donkere huid.’

Ze was onder de indruk — niet alleen van zijn uiterlijk, maar van zijn houding. Dat was in die tijd uitzonderlijk.

Mina was net vijfentwintig geworden, twee jaar jonger dan Willy, en had weinig geluk gekend in de liefde. Ze was geboren in 1896 in Eupen, toen nog Duits grondgebied.

Later die dag wandelde Willy met de gewonde man door de tuin. Mina zag hen vanuit de keuken en besloot precies op dat moment bloemen te gaan knippen. Hun blikken kruisten elkaar. Zijn hart sloeg over.

Ze praatten over Afrika, over hun jeugd, over kleine dingen. De dag nadien telefoneerde Willy naar het ziekenhuis en maakten ze hun eerste afspraakje. Nog voor 1921 voorbij was, trouwden ze in Elisabethville. Hun families konden er door de afstand niet bij zijn, maar gaven hun zegen.

Hun eerste kindje, Marie, werd geboren in oktober 1922. Niemand kon vermoeden dat ze maar veertien jaar zou worden. Mina was opnieuw zwanger in ’25 en ’28, maar beide zwangerschappen eindigden vroegtijdig. Het koppel wist nooit het geslacht van die kinderen, maar gaf de hoop niet op. Thomas werd geboren in 1930 en maakte hun gezinsgeluk compleet.

Ze vestigden zich in een charmant huis aan de rand van Elisabethville, dicht bij de stad en de natuur. Willy stopte zijn werk voor UMHK en concentreerde zich op de plantage, maar maakte altijd tijd voor zijn kinderen. Hij leerde hen mango’s plukken zonder door mieren gebeten te worden. Marie, beschermend als altijd, trok Thomas weg als hij te dicht bij een bijennest kwam.

‘Pas op, Thomas! Die steken je vol bulten!’ riep ze.

‘Ach, laat hem,’ lachte Willy. ‘Hij moet leren wanneer hij beter weg kan blijven.’

Mina glimlachte vanaf de veranda. ‘Als er straks een huilend kind binnenkomt, is het jouw schuld, Willy.’

Thomas keek onverstoorbaar naar de bijen. ‘Ik word later imker!’

Op een warme namiddag gleed hij uit over een losse steen. Marie hielp hem recht, blies over zijn schaafwonde en zei streng: 'Je moet beter opletten, kleine avonturier.' Maar ze lachte en trok hem mee. 'Kom, we zoeken papa. Misschien heeft hij een magisch medicijn!' Het huis was gevuld met de geur van versgebakken brood en het geluid van spelende kinderen. Thomas volgde zijn vader overal. De band tussen hen werd elke dag sterker. Willy leerde hem niet alleen over fauna en flora, maar ook over respect voor de inheemse bevolking — waarden die Thomas diep in zich opnam.

Op een dag liep Thomas met zijn vader door het hoge gras aan de rand van de plantage.

'Baba, kijk!' fluisterde hij. Een kleine kameleon kroop traag over een tak.

'Zie je hoe zijn ogen onafhankelijk bewegen?' zei Willy.

Thomas keek ademloos toe hoe het dier van kleur veranderde. 'Kan hij elke kleur worden?'

'Niet elke,' lachte Willy. 'Hij past zich aan zijn stemming en omgeving aan. Het is geen tovenaar, jongen.'

Toen de kameleon een sprinkhaan ving, riep Thomas enthousiast: 'Ik wou dat ik dat kon!'

'Dan moet je nog wat oefenen,' grijnsde Willy.

Thomas groeide op tot een intelligente, vastberaden jongen, diep verbonden met het land en de mensen van Katanga.

In 1936, toen Thomas zes was, kondigde zich een bijzonder warme periode aan. Zijn wereld was spannend en soms beangstigend, maar hij vond snel zijn weg. Samen met zijn vriend Kabasu Babo rende hij over een stoffig pad langs de plantage.

'Kijk daar!' riep Kabasu, wijzend naar een holle boomstam. Een kleine schildpad stak voorzichtig haar kop uit.

'Ze is traag, net als jij,' plaagde Thomas.

'Wie traag loopt, ziet meer,' antwoordde Kabasu trots.

Willy kwam erbij staan. 'Weten jullie wat de oude mannen zeggen over schildpadden?' De jongens schudden hun hoofd. 'Ze leven lang omdat ze geduldig zijn. De wereld verandert, maar zij blijven zichzelf.'

Thomas keek naar de schildpad en knikte langzaam. Misschien had zijn vader gelijk. Niet alles hoefde snel.

Het huis van de Sanders werd een toevluchtsoord voor verhalen, gelach, liefde en soms verdriet. Maar bovenal was het een plek waar dromen ontstonden en banden onverbreeklijk werden.

En net zoals de schildpad die Thomas en Kabasu die middag vonden, bleef het huis standvastig te midden van een steeds veranderende wereld.

***

De ochtend na de moorden was Thomas vroeger wakker dan zijn papa, en dat gebeurde zelden. Meestal moest zijn moeder hem drie keer roepen voor hij zijn beentjes uit bed zwierde. Het was nog donker toen hij de trap afstommelde. Beneden hoorde hij gerommel in de keuken. Lulu maakte elke dag zijn boterhammetjes met choco of zelfgemaakte confituur. Maar Lulu was er niet meer.

Vandaag stond Zuri in de keuken. Een jong meisje dat meestal op de velden werkte, maar soms Lulu hielp in huis. Gelukkig was ze gisteren niet in of rond het huis geweest. Samen met Nia, nog een jaar jonger, had ze een boodschap gebracht naar een naburige boerderij.

Zuri wist precies wat Thomas 's ochtends at. Ze hoorde hem de trap afkomen en wilde net de pot confituur uit het kastje nemen.

‘Vandaag wil ik spek met eieren,’ zei Thomas onvriendelijk.

‘Sawa, nitaishughulikia,’ (Goed, ik zorg ervoor) antwoordde Zuri, haar blik verlegen en onzeker.

‘Praat Frans tegen mij,’ schreeuwde Thomas.

Zuri knikte snel. ‘Ik begrijp het, Thomas,’ zei ze zacht.

Hij klonk niet als een zesjarige. Hij klonk als een kleine baas die zijn slaaf iets toeblofte. Hij wist dat het niet eerlijk was, maar het kon hem niet schelen. Niet vandaag.

‘En ik wil koffie. Met veel suiker en melk.’

Hij wist dat hij geen koffie mocht drinken. Maar Zuri begreep de situatie beter dan hijzelf. Ze schonk een hoge witte kop halfvol

koffie, lengde aan met melk en voegde twee scheppen rietsuiker toe. Toen ze hem de kop gaf, keek ze even op. Niet angstig — bezorgd. Alsof ze begreep wat hij nodig had.

Thomas wist dat hij onredelijk was. Zijn moeder zou hem streng terechtwijzen, handen in de zij, liefdevol maar onverbiddeijk. Maar ze was er niet meer. En zonder haar voelde alles anders. Hij vond dat hij alle reden had om boos te zijn.

De geur van gebakken spek en eieren vulde de keuken. De eerste zonnestrallen glipten door het raam.

Willy Sanders daalde de trap af. Hij had het gevoel dat hij pas het laatste uur had geslapen. De hele nacht had hij liggen woelen, de film van de gebeurtenissen opnieuw en opnieuw afspelend. Zijn onderlaken had zich om hem heen gewikkeld als een net.

Hij griste de koffie voor 'Thomas' neus weg en ging naast hem zitten. Thomas keek op, zijn ogen rood, zijn handje trillend in de grote, zachte hand van zijn vader.

Willy keek hem aan met een mengeling van verdriet en woede. Hoe moest hij dit uitleggen? Hij slikte zijn tranen weg en trok Thomas dicht tegen zich aan.

'Er zijn gisteren vreselijke dingen gebeurd,' begon hij zacht. 'Dingen die geen enkele jongen van jouw leeftijd zou moeten meemaken.'

'Papa... ik begrijp het niet. Waar is mama? En zus?' Zijn stem brak. Tranen stroomden over zijn wangen.

'Ze zijn weg, Thomas. Ze zijn in de hemel nu, waar geen pijn meer is.' Hij veegde voorzichtig de tranen van 'Thomas' gezicht.

'En Lulu is ook weg, hè papa,' fluisterde Thomas.

Willy knikte, zijn keel dichtgeknepen. 'Ze hoorde bij ons. Net als mama en zus.'

'Maar waarom? Wat hebben ze misdaan?'

'Soms doen mensen anderen pijn omdat ze bang zijn. Of omdat ze denken dat het hen sterker maakt. Maar dat is het niet. Het is laf.'

'Zijn ze nu bij God?'

'Ja, Thomas. En God zal goed voor hen zorgen. Maar hier moeten wij verdergaan. Voor hen. En voor elkaar.'

‘Ik ben bang, papa.’

‘Dat mag. Zelfs grote mensen zijn soms bang. Maar we moeten proberen moedig te zijn. Mama en zus waren dapper. Dat moeten wij ook zijn.’

‘Ik mis ze zo.’

Willy sloeg zijn armen om hem heen. ‘Ik mis ze ook, jongen. Maar we hebben elkaar nog. En samen komen we hier doorheen.’

‘Denk je dat het ooit beter wordt?’

‘Ja, Thomas. Dat geloof ik echt. Het zal tijd kosten. Maar op een dag zullen we weer kunnen lachen.’

‘Papa, ik hou van je.’

‘En ik van jou. Laten we samen sterk zijn.’

‘Goed, papa.’

Na het emotionele ontbijt besloot Willy dat frisse lucht hen goed zou doen.

‘Laten we een stukje wandelen, Thomas.’

Thomas knikte. Samen liepen ze het pad op dat naar de bossen leidde. De opkomende zon hing laag, een zachte nevel gaf het landschap een magische, spookachtige gloed.

Ze liepen zwijgend, ieder in zijn eigen gedachten.

Op een open plek braken zonnestralen door de bomen en deden de dauwdruppels schitteren als diamanten. Willy knielde neer en wees naar een klein bloemetje dat dapper boven het gras uitstak.

‘Kijk, Thomas. Deze bloem groeit hier ondanks alles. Ze geeft niet op. Net als wij.’

Thomas fronste. ‘Maar ze is zo klein. Als iemand erop trapt, is ze weg.’

Willy glimlachte. ‘Dat klopt. Maar zolang ze kan, groeit ze.’

Thomas wist niet of hij het helemaal begreep, maar de gedachte voelde warm aan. Als een deken op een koude ochtend.

Ze wandelden verder tot ze bij een gigantische baobab kwamen. De boom stond daar trots en onverzettelijk, een symbool van kracht in een woelige wereld.

Thomas streek met zijn hand over de ruwe bast. ‘Hij voelt sterk.’

‘Dat is hij ook,’ zei Willy. ‘Hij trotseert al eeuwen stormen en droogte. Hij blijft staan. Als we verdriet hebben, kunnen we hierheen komen. Deze boom vergeet niets.’

Thomas knikte. Hij voelde zich nog steeds klein en kwetsbaar, maar er was iets geruststellends aan het bloemetje en deze reus van een boom. Hij leunde ertegenaan en zuchtte diep.

‘Vertel een verhaal, papa.’

Willy haalde adem en begon te vertellen over zijn jeugd, zijn avonturen, de lessen die hij had geleerd. Terwijl hij sprak, werd de last op zijn schouders lichter — en hij zag hetzelfde gebeuren bij Thomas.

Toen ze terug naar huis wandelden, hield Thomas zijn vaders hand stevig vast. De pijn was er nog. Maar de wereld voelde iets minder leeg.

***

In Belgisch-Congo beschouwde de koloniale overheid alle gronden die niet aantoonbaar in gebruik waren door de inlandse bevolking als *terres vacantes* — beschikbare gronden. Uitgestrekte terreinen, verzonken onder een brandende zon, waar de aarde zinderde van de hitte en de lucht in de verte trilde.

Zonder instemming van de lokale bevolking werden deze gebieden eigendom van de staat, die ze vervolgens toekende aan Europese bedrijven of individuele blanke uitbaters. Zo ontstond een uitgebreide plantage-economie, vooral gericht op rubber en palmolie. Daarnaast bestond het systeem van verplichte teelt van katoen en koffie voor de Europese markt. Congolese boeren die zich daaraan probeerden te onttrekken, riskeerden zware straffen.

Vanaf 1933 probeerde de overheid een klasse van autochtone landbouwers te creëren via het *paysannat indigène*-programma, waarbij boerengezinnen grond bijna in privébezit kregen. Dankzij de *terres vacantes*-regeling kreeg Willy Sanders, als vooraanstaand medewerker van Union Minière du Haut-Katanga, na zijn huwelijk

met Mina een grote lap grond toegewezen nabij Elisabethville — op voorwaarde dat hij er een katoenplantage zou aanleggen.

De tijdelijke blokhut waar het jonge koppel introk, bestond uit vier wanden, een deur en een paar gaten als ramen. Mina keek bezorgd naar buiten, een knoop in haar maag. Ze vroeg zich af hoe lang ze het hier zou volhouden in deze verzengende hitte en barre omstandigheden.

Haar gedachten dwaalden af naar de schaduwrijke lanen van Eupen, waar de wind fris rook en de stenen huizen koel bleven, zelfs in de zomer. Hier leek de warmte haar te verzwelgen, als een dikke deken die ze nooit kon afwerpen. Het was niet alleen fysiek uitputtend; het drukte ook op haar gemoed. Elke dag voelde als een nieuwe beproeving.

Was dit wat ze had verwacht toen ze ja zei tegen Willy, daar in dat stoffige ziekenhuis in Elisabethstad?

Ondertussen legden Congolese arbeiders, ondanks de hitte, zware houten balken als fundament voor hun nieuwe huis. Een groot huis.

Willy kon het weinig schelen dat hij tijdelijk in een hut woonde waar mieren over de vloer krioelden en vliegen sneller van de soep proefden dan de bewoners. Elke dag brandde de zon op zijn rug terwijl hij het land ontgon, de bijlslagen dreunden in zijn oren. Hij veegde het zweet van zijn voorhoofd en keek naar de uitgestrekte velden, dromend over de toekomst die hij hier zou opbouwen. Zijn hart bonsde van trots en vastberadenheid terwijl hij de katoenplantjes in de aarde stopte.

Sinds hun intrek in de hut was de hemel een gouden koepel boven het bos dat Willy trots zijn plantage noemde. De zon verwarmde hun dromen, maar was tegelijk een beproeving. 's Nachts was het onmogelijk om onder een laken te slapen; 's ochtends was de matras nat van het zweet. Zelfs regen bracht nauwelijks verkoeling: zodra de zon weer verscheen, stegen vochtige dampen op uit de aarde en werd de lucht zo zwaar dat ademen moeite kostte.

De warmte zoog langzaam alle energie uit Mina. Een onzichtbare vijand die haar geduld op de proef stelde. Ze voelde zich gevangen

tussen twee werelden: het leven dat ze kende en het onbekende dat zich hier voor haar uitstreekte.

Lulu was de enige huisvrouw die naam waardig tussen de arbeiders die zich aanboden. De anderen velden bomen, ruimden het bos voor de katoenplanten.

Willy zag hoe een groep arbeiders, het zweet parelend op hun rug, stronken uit de grond trok. Eén van hen, een jonge pezige man, veegde het stof uit zijn gezicht. Zijn naam was Mulamba — en hij was hier niet vrijwillig.

Zijn dorp was enkele maanden eerder bezocht door een administrateur met de boodschap dat er katoen verbouwd moest worden, of er zouden boetes en mogelijk gevangenisstraf volgen. Hij had geen keuze. Zijn moeder had hem een kalebas water meegegeven, haar handen trillend. *Rudi baraka* (kom snel terug), had ze gefluisterd. Maar Mulamba wist dat snel terugkomen geen optie was.

Hij miste zijn moeder, zijn dorp, de geur van geroosterde maïs bij het vuur, het gelach van zijn vrienden bij de rivier. Zijn blik gleed over het land dat ooit vrij was geweest, nu verdeeld in strakke rijen katoen. In zijn ogen lag vermoeide berusting.

Toen hij zijn rug strekte, klonk een scherpe stem: ‘Mbele!’ (Vooruit!)

De opzichter sloeg met een stok op de grond. Hij droeg schoenen — dat alleen al zei genoeg. Mulamba balde zijn vuisten, maar zweeg.

Willy keek naar de rechte lijnen in het veld, zijn lijnen, en voelde trots. Maar toen hij de blik van Mulamba ving, gleed een schaduw over zijn hart. Hij wreef het weg alsof het zweet was. Dit zou zijn nalatenschap worden.

Toch bleef de twijfel knagen. Voor hem waren het arbeiders die betaald werden. Geen slaven. Maar soms vroeg hij zich af of dit wel eerlijk was. Voor Mulamba was dit het land van zijn voorouders. En hij wist: hij kon werken tot hij erbij neerviel, maar dit land zou nooit van hem worden.

‘Lulu,’ riep Mina, ‘als je dat vuur nog warmer stookt, word ik levend geroosterd!’

Lulu keek op en lachte. ‘De soep is bijna klaar.’

Haar gezicht glom van zweet, zon en kookvuur, maar ze leek er geen last van te hebben. Mina vroeg zich af hoe ze deze hitte kon verdragen.

‘Sterven er wel eens mensen door de warmte, Lulu?’ vroeg Mina angstig.

Lulu legde geruststellend haar handen op Mina’s schouders. ‘Usiogope, bibie,’ (Niet bang zijn, madame) zei ze met een warme glimlach. ‘Itakuwa bora, naahidi.’ (Het wordt beter, dat beloof ik.)

Mina zuchtte. Ze genoot van hun innige band. Lulu glimlachte terwijl ze de stoofpot roerde.

‘Mevrouw moet niet denken aan de warmte. Mijn grootmoeder zei altijd: ‘De zon is onze meester, maar ook onze vriend.’” Maar soms, als de aarde openscheurde van de droogte, twijfelde Lulu daaraan. Die gedachte hield ze voor zichzelf.

Mina legde even haar hoofd tegen Lulu’s borst. Een moment van tederheid in een harde wereld.

‘Ik ga naar buiten,’ zei Mina.

‘Mevrouw, zou u mijnheer Willy kunnen roepen?’ vroeg Lulu.

‘Is het eten klaar?’

‘Ndiyo,’ knikte Lulu.

Mina hoorde de bijlslagen. Ze sloeg een muskiet dood op haar hals en liep richting het bos. Het monotone gezang van de arbeiders kwam haar tegemoet — een lied van de wildernis, gedragen door de hitte. De geur van vers geveld hout hing in de lucht.

Willy zag haar aankomen. Hij sloeg zand en bladeren van zich af. Zijn hemd was doorweekt, zijn donkere haar nat van het zweet. Hij sloeg zijn arm om haar schouders en samen liepen ze terug naar de hut.

‘Ik heb honger als een leeuw. Hopelijk heeft Lulu een flinke portie klaar,’ zei Willy.

‘Eerst soep, daarna kip moambe met knoflook, uien, gember en tomaten,’ zei Mina likkebaardend.